

Neigem

De ezel, de hond en de vos

14 augustus 2011

Wie Ninove nadert kan langs de weg grote borden zien staan die aankondigen dat je op het punt staat in die stad te arriveren. Verder staat er ook nog bij dat Ninove „De Oudste, Stoutste en de Wijste der steden“ wil genoemd worden. De Ninoofse Abraham haalde zijn mosterd bij Antonius Sanderus. Die schreef het reeds, wat spottend, in zijn historiografisch en cartografisch werk uit 1641, de *Flandria Illustrata*:

"Ninive quattor habet portas. Hae portae, quamvis possint, vix umquam clauduntur: unde vulgari loco Ninove dicitur antiquissima, audacissima, sapientissima"

Vraag me niet wat het allemaal letterlijk betekent want ik had niet het twijfelachtige voorrecht in mijn jeugd geteisterd te worden met Latijnse verbuigingen. Daarvoor kwamen wel andere zaken in de plaats waar ik later evenmin wat aan had. De strekking van de tekst, meer met name over wat aan de stadspoorten is voorgevallen, moet echter zoiets zijn als het volgende:

Ninove werd „de oudste“ genoemd omwille van haar naam die sterk lijkt op die van de Assyrische stad *Ninive*. Eén lettertje verschil slechts. „De stoutste“ omdat ze de Aalstenaars die haar belaagden met open stadspoorten te lijf ging. En ze werd „de wijste“ genoemd omdat Ninove één van de weinige steden was die geen betaalde stadsnar had. Vrijwilligers zullen er allicht wel geweest zijn want de stad heeft nogal wat kunstenaars en kunstmakers voortgebracht.

Het is verder geen toeval dat ik dit stukje begint met een Latijns citaat. Johannes Despauterius (geboren als Jan De Spauter), schreef een gezaghebbende Latijnse grammatica. Die werd tot in de negentiende eeuw in heel Europa gebruikt. De man werd in Ninove geboren. In 1480. Hij is maar veertig jaar oud geworden voordat hij in Komen definitief het hoofd neerlegde. Wat bewijst hoe nefast dat Latijn is voor de gezondheid. Het heeft hem wel een standbeeld opgeleverd aan de bibliotheek en de straat die erheen leidt is ook naar hem genoemd: de Despauteerstraat. Tijdens zijn leven raakte Despauterius een oog kwijt. Zijn grafschrift laat zich daardoor enigszins verklaren: *Hier ligt de eenogige, die nochtans scherper zag dan Argus. Dien het Vlaamse Ninove voortbracht en missen moest. Hij stierf in 1520 en ruste in vrede.*

Alsof dat nog niet genoeg zou zijn is er nog een ander verband met het Latijn. De neo-Latijnse dichter Petrus van der Borch, die leefde van 1676 tot 1739, was pastoor in Neigem. Hij was in zijn tijd bekend als Petrus à Castro. Hij is de auteur van de Latijnse gedichten die men kan lezen op de huizen van de Grote Markt van Brussel.

Over verbanden gesproken: als je ook nog weet dat de spotnaam van de ingezetenen van Ninove „*Wortelkrabbers*“ is, dan is de link met mijn voorgaande stukje (over Wortel, jawel) moeiteeloos gelegd. Denk echter niet dat ik een fascinatie ontwikkeld heb voor of dat ik een fixatie met die groente zou hebben, maar er ligt een aardig verhaal aan de basis van die bijnaam. Dat gaat zo:

Aalst wilde Ninove binnenvallen. Vroeger zaten ze niet te wachten tot er wat buitenlanders opdaagden om ermee te vechten. Ze deden dat met veel enthousiasme ook onder mekaar. Toen de agressors gesignaleerd werden, moesten de stadspoorten gesloten worden en daarbij

deed zich een complicatie voor. De grendel van de poort bleek onvindbaar! Goede raad was dus duur maar er bleek aldaar een goedkoop middel voorhanden. Er werd een wortel gebruikt. Voilà. Het geval wilde echter dat er een ezel ontsnapt was. Nee, niet de stadsnar want die hadden ze dus niet. Een echte. En die lustte die groente wel. Dus peuterde Langoor die wortel los en vratt hem met smaak op. Zo werd de stad prijsgegeven aan de vuige Aalstenaars. Sindsdien is de wortel het symbool van de stad en kan men hem onder meer in het logo van carnaval terugvinden en bij het gebruik van de jaarlijkse *wortelworp*.

Ze komen daar in Ninove trouwens geen spotnamen te kort. Er zijn er nog wel enkele in omloop. Zoals „*Kaffeegieters*“. Tijdens de pinksterdagen trekken ook nu nog bedevaarders via Ninove en de (nu levensgevaarlijke) Halsesteenweg naar Halle. In het verleden echter werd dat gebruik nog massaler beoefend. Zelfs vanuit West-Vlaanderen kwamen ze. Toen staken sommige Ninovieters (inwoners van Ninove) de „mei“. Ze versierden dus hun huis met fris groen of zoets. Of ze zetten een stoel aan de gevel als gastvrij teken dat een vermoeide bedevaarder daar een kop koffie kon krijgen. Een vriendelijke attentie, nog een aandenken aan de opvang die pelgrims en reizigers in het verre verleden in kloosters en abdijen kregen. Merkwaardig genoeg schijnt dit gebruik aan de basis te liggen van een niet al te flatteus rijmpje:

Ninovieters, kaffeegieters,

Ninof uit, kaffeefluit

Hân de boeren nie gescheten

De Ninovieters hân geen eten.

De Ninovieters worden ook wel eens aangeduid als „*Stekskesmannen*“. Voor mijn Nederlandse lezertjes weze vermeld dat „stekskes“ in vele van onze dialecten „lucifers“ zijn. Die benaming is alweer niet zonder grond. Vermits de luciferindustrie, meer nog dan de textielnijverheid, decennia lang vele mensen werk bezorgde. In 1974 hield het laatste lucifersbedrijf, Ninove Match, het voor bekeken. De productie ging naar Geraardsbergen en nog later naar Hongarije.

Nog niet genoeg spotnamen? Er kan ook nog „*Voddenmannen*“ aan toegevoegd worden! In de eerste helft van vorige eeuw stroopten blijkbaar nogal wat opkopers van vodden en oud ijzer Ninove en omgeving af. Tegen die figuren werd doorgaans scheef aangekeken. Ze werden niet betrouwbaar geacht. Wanneer een kind zich niet gedroeg naar de normen van de volwassenen dan werd er wel eens gedreigd met: „*Ik zal je verkopen aan de voddenmarchand van Nienof!*“ Ook in onze streek werd dat wel eens gezegd. Zonder verwijzing naar Ninove evenwel.

Bah joit

Ondertussen is natuurlijk bij mijn lezertjes de vraag gerezen wat ik toch zit te leuteren over Ninove wanneer de titel van dit stukje duidelijk „Neigem“ zegt. Wel, dat dorp is een onderdeel van Ninove. Bovendien kondigden de organisatoren van de wandeling aan dat het traject gesitueerd was in het *Pajottenland*. Ninove? Pajottenland? Die associatie zou ik nu net niet maken, zie. Ik vereenzelvig die stad eerder met lucifers, textiel en bier. Dat komt er inderdaad wel aan te pas allemaal maar er is wel degelijk een verband met het Pajottenland. Ninove ligt aan de Dender en die rivier vormt niet alleen voor een deeltje de stadsgrens maar ook de grens met het Pajottenland. Dus ziedaar: je steekt de rivier over en je bent volop bij de Pajotten. Ook al moeten ze daar nog het Ninoofse stadsbestuur naar de ogen kijken.

Het Pajottenland is geen geologisch te onderscheiden streek. Het is eerder iets wat ter profilering en het aantrekken van toeristen wordt gebruikt. Grosso modo gaat het om een onderdeel van de Groene Gordel rond Brussel. De streek wordt begrensd door, uiteraard, Brussel en verder Halle, Edingen, Geraardsbergen, Ninove en Aalst. Het belangrijkste kenmerk van de streek zijn de heuvels. Doorgaans vriendelijker, ronder dan die in de Vlaamse Ardennen. Het is een vruchtbare landbouwstreek, met kleine dorpen. Het land ook waar de heuvels „bergen“ heten. Zoals bijvoorbeeld Leberg, Kongoberg, Suikerenberg, Ijsberg,

Snikberg, Tomberg, Tuitenberg en Zwijnenberg. Er bestaat zelfs zoiets als de Putberg. Als dat geen contradictio in terminis is weet ik het ook niet meer. Het hoogste punt in deze streek ligt op 112 meter boven zeeniveau.

Dat uitgesproken reliëf maakt dat hier veel holle wegen te vinden zijn. En niet zo'n kinderachtige, zoals ik bij eerdere wandelingen ook al kon vaststellen. Niet zelden zijn de bermen van zo'n holle weg van twee tot zes meter hoog. Het traject van deze wandeling leidde langs de zogenaamde Postkoetsweg. Een donkere, vochtige kloof waar het pad met dikke geribbelde planken in ongelijke glibberige trappen was gelegd. Hier waren de bermen van acht tot tien meter hoog. Dat soort holle wegen staat bekend als het ravijntype, de zeldzaamste soort holle weg. De benaming was in dit geval niet overdreven want het leek wel een echte canyon.

Waar de naam van de streek precies vandaan komt, daarover zijn verschillende explicaties in omloop. Vermits er een Pajottenland is, moeten er ook Pajotten zijn. Het probleem is een beetje dat niemand weet waar ze vandaan komen. Die namen dan. Wel is bekend wie er de „uitvinder“ van was. Dat schijnt een zekere F. J. De Gronckel geweest te zijn. Die advocaat uit Lennik gebruikte het woord Pajottenland voor het eerst. Onder het pseudoniem Franciscus Josephus Twyffelloos bracht hij een romantisch en ludiek geschrift voort dat als titel droeg: „*t Payottenland zoo als het van onheugelyke tyden gestaen en gelegen is*“. Die man was blijkbaar niet verdord door de wetteksten die hij zonder twijfel tot zich moest nemen. Er mocht in en om zijn geschriften al eens gelachen worden. De naam „payot“ bestond wel al. Het woord had de betekenis van huurling bij het Oostenrijkse leger. Dat is geweten omdat er een affiche met de naam payotten in 1789 opgehangen werd aan de deur van de paterskerk in Turnhout. Het woord is een afleiding van *pays* (wat staat voor *streek*). De betekenis viel ongeveer samen met die van *piot*, een algemeen bekend gewestelijk woord voor een infanterist of gewoon soldaat. Bijaldien bestaat er echter geen enkel historisch document waarin, voordat het boekje van de heer Twyffelloos verscheen, ook maar één van deze benamingen gebruikt werd. Mooi, want zo kan ongeveer iedereen er zijn of haar eigen uitleg aan geven. De verklaringen zijn dan ook legio. Een tijdgenoot van De Gronckel, ene Alphonse Wauters, beweert dat „Payottenland“ een bijnaam is die gebruikt werd in universitaire kringen waarbij „payote“ tegenover „pays“ staat. Ongeveer zoals „patriote“ (vaderlander) staat tegenover „patrie“ (vaderland). Daar heeft die geleerde man beslist lang moeten over studeren. Volgens Arthur Cosyn dan is „t Payottenland le pays des pays ou des camarades“ (het land van de streekgenoten of van de kameraden). Daarbij in aanmerking genomen dat de eerbiedwaardige Larousse weet te melden dat het woord „pays“ een gemeenzame uitdrukking is voor „streekgenoot“. De taalkundige Carnoy beweert in de Dictionaire Wallon dat een „pagnotte“ een lemen muur is verstevigd met stokken en stro. Zo zou het Payottenland *le Pays des Payottes* of het land van de lemen muren zijn. Het houdt niet op! De mooiste uitleg, die vermoedelijk ook nog het dichtst tegen de waarheid aanligt is echter de volgende.

Even een kleine omweg. De spotnaam van de Aalstenaars is „Ajuinen“. Dat is niet doordat er veel van die groente geteeld wordt of werd in de streek van Aalst. Voor zover ik weet is dat niet beduidend meer dan elders. Of dat die veldvrucht daar massaal gegeten zou worden. Er zijn in Aalst al genoeg droeve dingen dat je het zonder die tranentrekkende groente zou kunnen stellen. Ze zijn in Aalst aan hun bijnaam gekomen door de eigenaardige uitspraak van een bevestigend antwoord op, bijvoorbeeld, de vraag: „*Is hij daar?*“ In het Aalsters klinkt dat dan als: „*Aa join*“ (Ha ja hij, welja). Dat klinkt bijna hetzelfde als de manier waarop ze zelf een ui aanroepen, namelijk als „*ajoin*“ (ajuin). Voor een buitenstaander, die per definitie ook de gever van spotnamen is, dus de gedroomde gelegenheid om die van Aalst maar Ajuinen te noemen. Nu is het best mogelijk dat zich in het Pajottenland iets dergelijks heeft voorgedaan want „pajot“ zou net zo goed een onomatopoeie (klanknabootsing) kunnen zijn. Wanneer iemand in de streek „maar ja“ zegt in het dialect dan klinkt dat ongeveer als „*bah joit*“. Voor iemand wiens spraakmechanisme niet is ingesteld op tongue

twisters van de plaatselijke dialecten is het van daar maar een kleine stap meer naar „pajot“, nietwaar? Het is een uitleg die niet slechter is dan een andere.

Geneigd tot em

Neigem is met zijn oppervlakte van 106 hectare de kleinste deelgemeente van Groot-Ninove. Dit landelijk woondorp ligt in een golvend landschap waarvan de hoogte tussen de 25 en 50 meter varieert. Het ligt op de westgrens van het Pajottenland. Evenals op de overgang met de Vlaamse Ardennen.

Behalve het dorp zelf is hier maar één wijk: Bevingen. In 1830 hadden de meeste woningen hier wel degelijk lemen wanden en ze waren met stro bedekt. Zou er dus toch iets waar zijn van het verhaal dat het Pajottenland precies daaraan zijn naam te danken heeft? In 1895 vermeldde de geschiedschrijver De Potter het dorp omwille van zijn belangrijke hopteelt, zijn brouwerij (vanzelfsprekend) en zijn *„galochen-fabriek“*. Galochen plachten een soort overschoenen te zijn. Het woord is nog in gebruik voor schoenen uit rubber die geen laarzen zijn. Ze worden gebruikt om in de tuin te werken of om de vloertegels lekker in te soppen.

De oudst gekende vermelding van het dorp komt uit een akte van 1189. Die werd uitgevaardigd door Rogier, bisschop van Kamerijk. Er is daar sprake van *„Eighen“* als eigendom van de heren van Wedergaete. De Latijnse vermeldingen in oorkonden van 1195 en 1265 vermelden *„Allodium“* hetgeen „eigen“ of „eigen gebied“ moet betekenen. Een gebied dus dat vrij was van leenrecht. In middeleeuwse geschriften is *„Neyghene“* te vinden.

Op pad

De wandeling ging van start vanuit een onbestaande straat. Tenminste, wat de organisatoren hadden opgegeven als adres bleek helemaal niet te bestaan. Maar doordat Neigem zo klein is en derhalve het aanbod aan accommodatie beperkt, was snel uitgevonden waar ik precies moest zijn. En de purperen marspijlen hielpen natuurlijk ook. Het bleek te doen in een school. Oud, dat zag je zo. Op de gevel stond in reliëfletters *„Laat de kleinen tot mij komen“*. Wellicht goed bedoeld als een slogan uit de Bijbel maar in het licht van tamelijk recente gebeurtenissen met heel wat verdenking beladen. Ze kunnen het daar natuurlijk maar moeilijk uit de gevel gaan weghakken. Al zou dat misschien nog eenvoudiger zijn dan de verderfelijke associatie uit sommige geestelijke geesten weg te hakken.

Of de Heer van Wedergaete ook de hand heeft gehad in het stichten en bouwen van de school, is te betwijfelen. Zó oud scheen ze me nu ook weer niet toe. Al had de bewuste

De Sint-Margaretakerk in Neigem

Wedergraete dan zowat overal de hand in, in zijn tijd, hij was al in de dertiende eeuw actief. Allezins had hij veel vandoen met de Sint-Margaretakerk. Deze kerk uit de genoemde eeuw staat aan de steenweg Halle-Ninove. Ze is ontstaan uit een slotkapel van het kasteel van Wedergaete en later hierheen verplaatst.

De bouw van Sint-Margaretakerk verliep in twee fasen. Het oudste gedeelte is het koor tot aan het midden van de kerk. Waar ook de bidplaats van de heer is te vinden. Die kon zo gescheiden van het vulgus in alle rust zijn particuliere God aanroepen. Het tweede gedeelte werd

pas later, in de tweede helft van de 15^e eeuw gebouwd. In 1651 werd er grondig verbouwd en die werken werden grotendeels gefinancierd door de dochter van de toenmalige heer van Wedergraete. Ze had er zo'n 3000 gulden voor over. Allicht niet gering. Een Latijnse inscriptie op een gedenkplaat in de zijgevel van de noordelijke zijbeuk maakt daar nog gewag van.

Het zal ondertussen wel al duidelijk zijn dat Neigem het eigendom was van de Heren van Wedergraete. Het lag destijds in de kasselrij van het Land van Aalst. Het kasteel van de Heren van Wedergraete stond vlak bij het dorp op wat nu grondgebied van Meerbeke is. Het werd heropgebouwd in de 20^e eeuw en ik heb het waarschijnlijk niet te zien gekregen.

Meer bij beken

Meerbeke, dat was dus de eerste bestemming waar het uitgezette traject me heen voerde. Het dorp was me in zoverre reeds bekend dat ik er al meerdere malen gepasseerd ben. Op weg naar andere wandelbestemmingen, meestal. En als aankomstplaats van de Ronde van Vlaanderen is het me ook bekend. Omwille ook van zijn kerk met de rare koepel en het machtige front. Nu kon ik dat gebouw dus eens van dichterbij bekijken en niet enkel in het voorbijrijden.

Meerbeke bestaat al lang. Het was één der oudste bewoonde dorpen van het voormalig „Land van Aelst“. Het laat zich aanzien dat het dorp is ontstaan als landbouwnederzetting langs een Romeinse weg die van Denderwindeke, over Strijtem en Borchtlombeek naar de bekende Romeinse heerbaan Asse-Bavai liep. Ninove en Aalst waren nog onbetekenende plaatsjes toen Meerbeke al goed en wel bewoond was. Dat is gebleken uit opgravingen waarbij potten gevonden werden en een lanspunt waarmee een lang vergeten Merovinger zijn vijanden placht te prikken.

Er is verder ook nog een legende die iets zou kunnen zeggen over de vroegere whereabouts van het dorp. Dat verhaal wordt verteld in de *Berlindis-legende*.

Het indrukwekkende front van de kerk in Meerbeke. In Ledische steen.

Het grondgebied van de gemeente zou in de 7^e eeuw eigendom geweest zijn van Odelardus, een graaf van de Brabantgouw ten tijde van Witger, hertog van Lotharingen. Odelard was gehuwd met de Heilige Nona, de zuster van de Heilige Amandus. Hun dochter heette Berlindis. Vader Odelard werd getroffen door melaatsheid en Berlinde verzorgde hem met veel liefde en geduld. Niettemin viel zij op zekere dag in ongenade. Ze werd door haar melaatse vader onterfd, nadat hij zag dat ze zijn drinkbeker reinigde vooraleer er zelf uit te drinken. Verstandig meisje. Maar zo dacht père Odelard er niet over. Hij ont-

vlamde in woede en schonk daarop al zijn bezittingen aan de abdij van Nijvel. Waarna hij rustig verder kon oprotten. Letterlijk dan. Van alle aardse rijkdommen en illusies beroofd trad Berlindis in als kloosterlinge in een orde te Moorsel. Na het overlijden van haar vader keerde ze terug naar Meerbeke. Ze leefde er verder volgens de regels van de Heilige Benedictus. Dat betekende onder meer dat ze zich wijdde aan armenzorg en ziekenverpleging. Na haar dood kwamen vele bedevaarders voorspraak afsmeaken op haar graf. De relikwieën van de heilige berustten in een kerkje dat echter ten prooi viel aan de roofzucht van de Noormannen. Het kerkje werd platgebrand. Rond het jaar 1000 herrees deze bedevaartskerk als een Romaanse kerk. Daarvan blijft nu niets meer dan het koor nog over. In

de zestiende eeuw werd de kerk nogmaals gedeeltelijk door brand verwoest. Daarna werd het schip van de kerk in 1642 herbouwd. De rococogevel in Ledische steen is dan weer van nog latere datum. Het fraaie 18^e-eeuwse kerkelijk kunstbezit wijst op een relatief grote rijkdom. Dat komt allicht door de stromen bedevaarders naar de relieken van de Heilige Berlindis. Elk van die smekelingen zal wel zijn penning hebben gestort en dat tikt lekker aan.

De kerk is sinds 1944 beschermd.

Zoals te voorzien en te verwachten zijn de geleerden het alweer niet eens over wat de oorsprong van de dorpsnaam zou zijn. Er is er eentje die ervan uitgaat dat de naam Meerbeke zou te „vertalen“ zijn als „de beek van het meer“. Waarbij dat „meer“ geen waterplas is maar een moer of moeras. Weer een ander houdt staande dat het om „grensbeek“ gaat. De naam zou dan afgeleid zijn van „beke“ en het aloude „meer“. Dat laatste in de betekenis van van paal of grenspaal. Hier wordt dus het verband gelegd met de vroegere grens van het oude Brabant.

Muur van ijzer

Op de wandellus die in Meerbeke te wachten lag, passeerde ik aan een netjes verzorgd parkje waar verschillende bordjes in even zovele windrichtingen wezen. Bij nader inzien

Een bunker van de ijzeren muur

stonden er op de bordjes plaatsnamen. Zodat het hier eigenlijk om een grote oriëntatietafel ging. Meer nog dan dat viel echter de grote, sombere bunker op die in het frisse gras stond als een roerloze oude olifant.

Deze bunker maakte samen met drie andere deel uit van de weerstandslinie (hoofdverdedigingslinie) die door de Belgische overheid werd opgericht toen de Tweede Wereldoorlog dreigde uit te breken. Deze weerstandslinie liep van Antwerpen via Waver tot de vesting Namen en ze deelde aldus het land van noord naar zuid in twee.

De muren van de bunkers werden aan de buitenkant volledig bedekt met halve cementen „eitjes“ en geverfd in stroken zwart en groen. Als camouflage. Het dak bleef glad, maar dat kon overtrokken worden met netten. Boven op het dak was er een klein koepeltje waardoorheen een periscoop tot 2,30 meter kon uitgeschoven worden.

Ongeveer 350 kleine bunkers vormden de ruggengraat van een linie die naar het oosten werd beschermd tegen tanks door een doorlopende hindernis samengesteld uit de zogenaamde cointetelementen. Dat waren een soort stalen hekken. Die versperringen werden vernoemd naar hun uitvinder, de Franse kolonel Cointet. Deze hekken konden op rollen verplaatst worden en naast elkaar verankerd. De aldus gevormde hindernis kon bestreken worden door de wapens uit de schuilplaatsen ofabri's. Het moest een *ijzeren muur* zijn die over tientallen kilometer door het landschap liep. België wilde buiten een eventuele oorlog blijven. Om de beoogde neutraliteit tegenover de Duitsers te bewijzen, werd vanaf einde 1938 aan de K-W-linie een Q aftakking toegevoegd. Zogenaamd tegen Frankrijk gericht. Die liep van Waver over Eigenbrakel, via Halle naar Meerbeke. Het was niet meer dan een afleidingsmanoeuvre. Deze bunkers waren klaar in de zomer van 1939.

Er was inderdaad genoeg staal aanwezig om van een ijzeren muur te kunnen spreken. Zo had men langs de weerstandslinies cointetelementen, ingeheide spoorstaven, tetraëders (viervlakstellen), loopgraven en prikkeldraadversperringen. Dat alles kon echter niet

verhinderen dat op 18 en 19 mei 1940, tijdens de slag aan de Dender, de Duitsers een deel van de verdedigingslinie opvouwden. De hoofdverdedigingslinie hield wel wat langer stand. De belangrijkste bedoeling ervan was de opmars van de Duitsers een vijftal dagen te vertragen zodat de Britten en Fransen versterkingen konden aanvoeren. Hetgeen tussen 11 en 15 mei 1940 ook gelukte. Op 16 mei werd de K-W-linie prijsgegeven en moesten de legers zich terugtrekken op de Scheldelinie (Terneuzen - Gent - Oudenaarde). Einde 1941 werd de ijzeren muur in opdracht van de Duitsers gedemonteerd. Het staal kreeg andere bestemmingen en vele cointetelementen werden meegenomen en deden later dienst als versperring op de stranden van Normandië.

Na de oorlog kon het leger noch iemand anders met die bunkers wat aanvangen. Ze werden overgedragen aan de Directie der Registratie en Domeinen. Die dachten er achteraf nog een slaatje uit te slaan. In de jaren tachtig van vorige eeuw stelden ze voor aan de vroegere eigenaars van de gronden waarop die monsters stonden om de bunkers en servitutten te kopen. Voor de ronde som van 20 000 Belgische frank. Niemand was echter zo gek.

Helder de Belder

Kent iemand het dorpje *Belder*? Nee? Niet verwonderlijk want het bestaat niet. Tenminste: niet meer. Ooit was het tamelijk reëel voor een groot deel van de Vlaamse jeugd. Het dook namelijk op in een jeugdfeuilleton van de toenmalige BRT. De reeks kwam voor mij eigen-

De Zepposmolen

lijk wat te laat opdat ik er me nog zou kunnen over opwinden hebben. Ik zat toen, 1964, in mijn laatste jaar hoger middelbaar onderwijs en ik had wel andere katten te geselen dan het volgen van de strijd van *Kapitein Zeppos* tegen het onrecht in de wereld. Wat uiteraard niet belet dat de reeks een ongeëvenaard succes was en dat ze ongeveer overal ter wereld werd vertoond. Zelfs in Nederland. Met onderschriften. Hoewel de acteurs zich nu eens niet bedienden van een half gebakken dialect maar stuk voor stuk een goede standaardtaal hanteerden. Iets waarin ze destijds intensief werden getraind. Nu komt dat er niet zo nauw meer en wordt het zelfs chic geacht zich een accent aan te meten. Blijkbaar. De reeks (reeksen, eigenlijk, want er kwamen er drie) was gebaseerd op enkele boeken waarin Kapitein Zeppos de hoofdrol speelde. Ze waren geschreven door Louis De Groof. Reeds in boekvorm spraken de belevenissen van Zeppos de jeugd zeer aan. Door de TV-reeks werd natuurlijk een nog groter pu-

blik bereikt.

Het verhaal gaat als volgt.

Op een goede dag komt een vreemde man te paard aan in het plaatsje Belder. Hij noemt

zichzelf „Kapitein Zeppos“. Het maakt de inwoners wat ongerust dat daar opeens een vreemde neerstrijkt. Wiens bedoelingen bovendien niet duidelijk zijn. Toch is er iemand, een zekere Ben Kurrel, die wel contact zoekt en die vervolgens bij Zeppos regelmatig langs gaat. Het blijkt al snel dat de Kapitein daar niet zomaar naartoe is gekomen. Hij heeft een missie. Er moet een mysterie opgelost worden. In Griekenland heeft hij van een onbekende man een verdacht bod gekregen op de grond die hij geërfd had van zijn overleden oom Nico. Er blijkt een hele organisatie bij betrokken te zijn. En die lieden hebben niets goeds in de zin.

Het feuilleton was in meer dan één opzicht spraakmakend. Zo reed Zeppos in de tweede en de derde reeks rond in een amfibievoertuig, *de Amphicar*. Het werd een zodanig vertrouwde verschijning dat een dergelijk voertuig soms nog een „Zeppos“ wordt genoemd. De reeks had een herkenningmelodie die in het geheugen bleef „plakken“: *Living It Up* van Bert Kaempfert. En de openingscène was steeds een blik vanuit de lucht op het hoofdkwartier van Kapitein Zeppos: een mooie windmolen.

Aan die windmolen kwam ik nu voorbij. Voor de derde keer in goed een jaar tijd, overigens. En telkens was het slecht weer! Ook dit keer. Wanneer er nog eens een ontmoeting met die molen op het programma staat, dan verwittig ik wel. Het wordt dan tijd om de regenkleding boven te halen en de paraplu's te spreiden.

De Zepposmolen is zijn bestaan lang geleden onder een andere naam begonnen. Deze staakmolen staat al vermeld in een cijsboek uit 1391 onder de benaming *Hertboommo- len*. Het is pas in de 20^e eeuw dat hij nog een andere naam krijgt. Spijtig genoeg terecht. Hij wordt dan „*De Tragische Molen*“ genoemd. Dat komt door twee dramatische voorval- len.

In 1745 werd op nieuwjaarsdag in de molen ingebroken door leden van de beruchte bende van Jan De Lichte. Ze vermoordden de molenaar Pieter Van Lierde. Jan De Lichte was dus duidelijk niet de Robin Hood zoals hij later nogal eens werd afgeschilderd.

In 1917 was het nog eens zo laat. Op 22 april werden de 60-jarige zuster van de mole- naar, Leonie Walravens, en een molenaarsknecht brutaal vermoord. Verder lopen de ver- halen hier wat uiteen. Volgens één versie was de molenaar afwezig en ontsnapte hij zo aan een wisse dood. Volgens de andere lezing werd hij gekneveld maar levend achterge- laten. Hoe het ook zij, van dan af kreeg de molen zijn tweede naam.

Een hondenstiel

In de dorpen waar ik op deze tocht ben gepasseerd waren er nog wel meer molens. Wa- termolens, meer met name. Ik ben daar echter pas op mijn zoektocht na de wandeling

De hondenmolen in Gooik. Duidelijk is het looprad voor de hond te zien. En het deurtje waarlangs het beestje in het rad werd toegelaten.

achter gekomen. Maar toch was er eentje die ik wel heb gezien. Een heel ongewone bovendien. Geen windmolen, geen watermolen maar... een *hondenmolen*. Ja, lacht u maar! Ze hebben dus echt be- staan, dat soort molens. Kijk, vroe- ger op de boerderij was het één van de taken van de boerin om melk tot boter te karnen. Zwaar, eentonig en langdurig werk. Nu is er lang gele- den iemand op het idee gekomen om een hond in een rad te laten lo- pen zodat het gaat draaien. Zoiets als je wel eens ziet bij een hamster- tje dat zijn loopwielje kan doen snorren. Wel, een hond die daarin getraind was kon, op afroep als het

ware, de drijfkracht leveren om de karnton in beweging te brengen en te houden. Dat was een belangrijk voordeel want de wind, bijvoorbeeld, die was niet altijd beschikbaar wanneer men dat wenste. Het karnen wordt al lang niet meer thuis gedaan en dus is het soort voorzieningen met een hondenmolen nagenoeg uit het beeld verdwenen. En toch heb ik op deze tocht zo'n molen gezien. Het is wel een buitenkansje wanneer je er nog een kan vinden.

Eerst dacht ik dat deze hondenmolen op het grondgebied van Roosdaal stond. Ja, dat gaat nu eenmaal zo met die wandelingen. De organisatoren beijveren zich doorgaans om het traject langs zoveel mogelijk „kleine“ wegen te leggen. Dus na al die bospaden, kerkwegels, weggetjes en modderstroken weet je meestal nog maar nauwelijks waar je precies bent. En, in tegenstelling met wat ik lang gedacht heb, heeft het Gemeentekrediet destijds niet overal van die gele borden met de naam van het dorp neergezet. Waarschijnlijk dachten ze dat reclame voor hun geldwinkel in die kleine gaten toch niets uithaalde omdat ze dachten dat de mensen daar hun centen spaarden in een kous. Goed, ik was dus verkeerd wat de locatie betreft. Dat maakte wel dat ik in eerste instantie geen documentatie vond over een hondenmolen in Roosdaal. Niet verwonderlijk want die bestaat helemaal niet! Zodoende had ik echter al, heel voorbarig, iemand van de Oost-Vlaamse Molens aangeschreven om mijn vermeende vondst te melden. Eilaas, zo leren de ketters doch zij dolen! De molen is wel degelijk bekend. En goed ook. Er is kort geleden zelfs nog een postkaart van uitgegeven en hij staat in Gooik! Had ik dus zeer ten onrechte een knuppel in het... eh... hondenhok gegoooid.

Predikend in de woestijn

Net voordat ik bij de hondenmolen stond was ik aan een kerkje gepasseerd. Althans: het was een helderwit geschilderd gebouw met een torentje dat me enerzijds te klein leek voor een parochiekerk en anderzijds te groot voor „zomaar“ een kapel. Wat zoeken achteraf leverde de informatie op dat het hier ging om de *Woestijnkapel* in Gooik.

Het is een historische kapel van het Heilig-Kruis. Hoewel ervan gezegd wordt dat ze het onderwerp is van vele, soms bizarre, legenden en verhalen, heb ik er toch maar één gevonden. Over waarom de kapel daar gekomen is.

De honden van een herder die hier op de Woestijnheuvel lang geleden enthousiast kuilen aan het delven waren, brachten een geel koperen kruis aan de oppervlakte. De herder gaf het kruis aan de parochiepriester van Gooik. Die plaatste het in de kerk van dat dorp. Maar zie: de dag nadien was het kruis weg! Het lag terug op de Woestijnheuvel. Dat was vanzelfsprekend reden genoeg om er een kapel te bouwen. Het kruis, dat rond 1280 moet ver-

vaardigd zijn, werd al snel het onderwerp van verering voor smeke-lingen die naar de Woestijn kwamen.

Delen van de huidige kapel zijn uit de 14^e en 15^e eeuw. De kapel zoals ze daar nu staat werd echter gebouwd in 1600. Het ongewelfde portaal werd eraan toegevoegd in 1713. Binnenin staat een barok portiekaltaar uit 1635 met twee Corintische zuiltjes.

De Woestijnkapel heeft nog wel meer in petto dan alleen maar een lange bestaansgeschiedenis. Ze genoot in de dertiende eeuw grote faam bij bedevaarders wegens de aflaten die paus Bonifatius VIII

De Woestijnkapel in Gooik.
Foto Friedrich Tellberg. Vrijgegeven in public domain.

verleende aan iedereen die hier op bedevaart kwam. Bovendien ligt deze kapel op de voormalige bedevaartsroute naar Santiago de Compostella. Wie zich aan een bedevaart naar dat Spaanse oord begaf had vanaf hier nog wel een eindje te gaan vooraleer te arriveren in Compostella. Zo'n slordige 2 200 kilometer met name! Interessant om weten is verder ook dat Breughel de Woestijnkapel vaak gebruikte als achtergrond op zijn doeken en panelen.

De naam „Woestijn“ komt van „wastijn“ of „wastine“. Beide zijn oude woorden voor een onbebouwde woestenij. Zoals deze streek destijds moet geweest zijn.

Het bos in

Neigembos ligt niet in Neigem maar het bevindt zich grotendeels op het grondgebied van Meerbeke. Het bos is 65 hectare groot en het bedekt de zuidelijkste punt van een heuvelrug die zuidwest-noordoost georiënteerd is. Die heuvelrug vormt de waterscheiding tussen het Dender- en Zennebekken.

Zoals wel meer van de bossen die ons nog resten is ook het Neigembos een overblijfsel van het vroegere „*Kolenwoud*“. Een oerbos dat zich in de tijd van de Romeinen uitstreckte van de oevers van de Rijn en de Moezel tot de Noordzee. Het moet ooit een ondoordringbaar woud geweest zijn waartoe

De diepe kloven onder de beuken in het Neigembos.

ook het Zoniënwood, het Liedekerkebos, het Meerdaalwoud en het Hallerbos behoorden.

Het Neigembos is al lang niet meer gegroeid of gekrompen. Sinds 1770 heeft het zijn huidige omvang. Tot 1975 was het Neigembos eigendom van de familie Descantons de Montblanc. De familie die ook eigenaar was van het kasteel van Neigem. Die dachten dat je met zo'n eigendom wel konden doen wat ze wilden. Toen echter de statige, mooie beukendreef werd geveld, toen kwam de publieke opinie in het geweer. Gelukkig niet zonder resultaat want het bos werd geklasseerd. En

zo moesten ze daar met hun Montblancse tengels verder vanaf blijven. Een deel van het bos werd trouwens onteigend voor algemeen nut. Het beheer kwam in handen van het Bestuur van Waters en Bossen. Hetgeen nu *Natuur en Bos* heet.

Het Neigembos is een gemengd eiken- en beukenbos. Er staan voor ongeveer 80% beuken, 15% eiken en nog wat essen. Naar verluid zijn fauna en flora erg gevarieerd en rijk. Zoals ik zelf kon vaststellen vertoont het bos een zeer uitgesproken reliëf. De hoogte varieert van 20 tot 90 meter. Er liggen kloven in die echt duizelingwekkend steil en diep zijn. Deze smeltwatervalleien ontstonden na de laatste ijstijd toen het smeltwater de bodem uitschuurde. Door erosie, die vooral optrad nadat er ontbost werd, zijn holle wegen ontstaan. Met links en rechts in de berm een erg gevarieerde plantengroei. Er werd een wandelpad aangelegd en behalve dat het verboden is om dat pad te verlaten, lijkt me dat ook niet aangewezen. Je zal maar in één van die „*groeben*“ sukkelen!

Een bezoek aan het bos is alleszins de moeite waard. Er zijn statige beuken die, zoals bekend geen ondergroei verdragen. Op andere plaatsen is er een heidevegetatie of een elzenbroekbestand.

Ruischende regen

Het eerste uur van de wandeling regende het. En niet zuinig ook. Ik was op een pad waar het regenwater zich als twee bergstroompjes een weg naar beneden zocht. Om zich even

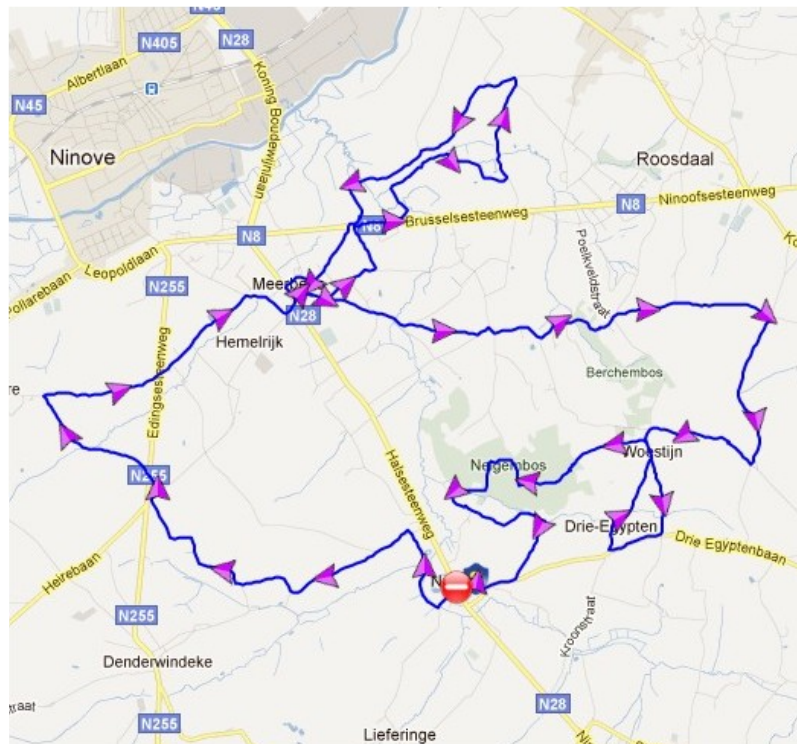
voordien aan de voet van de helling met veel gedruis in een echte beek te storten. Het zal door het onophoudelijke ruisen van de regen op de bladeren van de alomtegenwoordige maïs geweest zijn dat het beest me niet had gehoord. Of ik bewoog me zo onhoorbaar voort dat het niet waarneembaar was voor het dier. Wat ik zeer betwijfel. Als woudloper stel ik niets voor. Evengoed, op eens stonden we oog in oog, het beest en ik. Een slanke hond met een rosse, dikke staart. Een vos! Hij/zij bemerkte de vergissing direct en als een schicht verdween de vos weer in het maïsveld. De eerste vos die ik in het wild ooit gezien heb. En dan nog in onze streken. Was het een rekel of een moervos? Wie zal het zeggen? Ik

had alleszins bijlange niet de gelegenheid om dat even te onderzoeken.

De vos (*Vulpes vulpes*) heeft een slechte reputatie. Vooral omdat hij er zich niet voor schuwt meer prooidieren te doden dan er eigenlijk nodig zijn voor zijn levensonderhoud. Zo kan hij echte ravages aanrichten in, bijvoorbeeld, een kippenhok. Het is dus zaak die eierproducenten voldoende af te screenen van de vileine streken van Reintje. Maar wanneer je ziet met welk een nonchalance en uit welke rommel sommige kippenverblijven aan mekaar geflanst zijn, dan kan ik me voorstellen dat een beetje vos daar wel raad mee weet.

Roeping

Gezien mijn recente confrontaties met allerlei wild, moet ik het misschien als een nieuwe roeping opvatten om wildspotter te worden. In enkele dagen tijd werd ik geconfronteerd met reeën, dan met een vos en toen ik van deze wandeling bijna thuis was, stak een eekhoorntje haastig de straat over. Ik moet het blijkbaar hebben van roodbruin gekleurd wild. Vlaanderen wordt een dierentuin! En dan laat ik onze politici nog even onvermeld. Maar die trekken me niet zo. Ze zijn ook in meerderheid niet roodbruin gekleurd. Het is meer een bonte apensoort. Waarvan de individuen mekaar wat vlooiën proberen af te vangen...

© 2011 Michel Christiaens

Mijn omzwervingen in kaart gebracht

Wandelaria

Een wandeling doorheen een interessante streek. De signalisatie was goed. Niet buitengewoon maar gewoon goed. En het werd ook nog gecontroleerd. Zo hoort het.